

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи

Українського державного

університету

імені Михайла Драгоманова,

доктор фізико-математичних наук,

професор

Г. М. Торбін

2024р.

ПРОГРАМА

вступного випробування зі спеціальності

для вступників на третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти

для здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD)

галузь знань 01 Освіта/ Педагогіка

спеціальність 016 Спеціальна освіта

Київ – 2024

ЗМІСТ

Вступ	3
Пояснювальна зписка	4
Зміст програми вступного випробування	7
Орієнтовні питання для підготовки до вступного випробування	12
Критерії оцінювання	14
Рекомендована література	16

ВСТУП

Програма розроблена на основі освітньо-наукової програми «Спеціальна освіта» та навчального плану підготовки здобувачів третього освітньо-наукового рівня «Доктор філософії» у галузі знань «01 Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта», Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 26).

Розробники програми:

Маркусь І.С. – деканеса факультету спеціальної та інклюзивної освіти УДУ імені Михайла Драгоманова, кандидатка педагогічних наук, доцентка;

Круглик О.П. – заступниця декана з наукової роботи та міжнародних зв'язків факультету спеціальної та інклюзивної освіти УДУ імені Михайла Драгоманова, кандидатка педагогічних наук, доцентка;

Гребенюк Т.М. – заступниця декана з навчально-методичної роботи факультету спеціальної та інклюзивної освіти УДУ імені Михайла Драгоманова, завідувачка кафедри технологій освіти та реабілітації осіб з порушеннями зору, кандидатка психологічних наук, доцентка;

Шевченко В.М. – завідувач кафедри сурдопедагогіки та сурдопсихології імені М.Д.Ярмаченка факультету спеціальної та інклюзивної освіти УДУ імені Михайла Драгоманова, доктор педагогічних наук, професор;

Руденко Л.М. – завідувачка кафедри спеціальної психології та медицини факультету спеціальної та інклюзивної освіти УДУ імені Михайла Драгоманова, докторка психологічних наук, професорка;

Путров С.Ю. – завідувач кафедри психокорекційної педагогіки та реабілітології факультету спеціальної та інклюзивної освіти УДУ імені Михайла Драгоманова, доктор педагогічних наук, професор;

Тищенко В.В. – завідувач кафедри логопедії та логопсихології факультету спеціальної та інклюзивної освіти УДУ імені Михайла

Драгоманова, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник;
Конопляста С.Ю. – професорка кафедри логопедії та логопсихології факультету спеціальної та інклюзивної освіти УДУ імені Михайла Драгоманова, докторка педагогічних наук, професорка;
Сасіна І.О. – доцентка кафедри технологій освіти та реабілітації осіб з порушеннями зору факультету спеціальної та інклюзивної освіти УДУ імені Михайла Драгоманова, кандидатка психологічних наук, доцентка;

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма складена для кандидатів у здобувачі ступеня доктора філософії за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта» за освітньо-науковою програмою «Спеціальна освіта» та передбачає визначення рівня знань за тематикою ОНП та напрямками майбутньої професійної діяльності, відбору здобувачів третього освітньо-наукового рівня вищої освіти, найбільш здатних до успішного опанування діючої освітньо-наукової програми.

Майбутній здобувач ступеня доктора філософії має оволодіти:

- концептуальними і методологічними знаннями у сфері педагогічної освіти та міждисциплінарних знань з урахуванням інтердисциплінарної диференціації наук про освіту;
- здатністю до аналізу еволюційних процесів у сфері освіти осіб з особливими освітніми потребами, обґрунтовувати власне бачення шляхів розв'язання наявних проблем;
- здатністю здійснювати дослідження та/або провадити інноваційну діяльність з метою отримання нових знань, створення нових та удосконалення традиційних технологій викладання і супроводження та в ширших мультидисциплінарних контекстах;
- здатністю до критичного аналізу, оцінки і синтезу нових ідей у сфері діяльності спеціальної педагогіки;
- здатністю створювати та реалізовувати наукові розробки та/або освітні проекти, спрямовані на підвищення якості організації освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами.
- комунікативними вміннями щодо спілкування в діалоговому режимі з широкою науковою спільнотою та громадськістю в галузі педагогічної освіти;
- високим ступенем соціальної відповідальності за результати прийняття стратегічних рішень, здатністю до саморозвитку і самовдосконалення упродовж життя, відповідальністю за навчання різних

категорій громадян.

Зважаючи на це, програма вступного випробування передбачає визначення базових знань за програмами магістерської (спеціаліст) підготовки фахівців за педагогічною спеціальністю, що сприяє якісному відбору претендентів на навчання, які мають базові знання, на основі яких можуть бути сформовані програмні загальні та фахові компетентності, а також результати навчання за освітньо-науковою програмою «Спеціальна педагогіка».

Вступний іспит проходить в усній формі з викладенням членам предметної комісії відповідей на питання екзаменаційного білету. Вступник повинен продемонструвати фундаментальні, професійно-орієнтовні знання та уміння, здатність творчо мислити, вміння аргументувати свої думки.

Метою вступного випробування зі спеціальності «Спеціальна освіта» для вступу до аспірантури на здобуття вищої освіти ступеня доктора філософії є виявлення рівня фахової обізнаності вступників щодо проблем спеціальної педагогіки, їхньої здатності самостійно, критично і креативно осмислювати шляхи вирішення актуальних теоретичних та практичних питань освіти осіб з особливими потребами.

Зміст програми вступного випробування визначено відповідно до вимог, що висуваються до обсягу знань, умінь та навичок випускників магістратури спеціальності Спеціальна освіта та споріднених спеціальностей.

Вступники мають:

знати: ключові поняття і терміни спеціальної педагогіки; історію та особливості становлення та розвитку спеціальної педагогіки; концептуальні засади навчання, виховання і розвитку осіб з особливими освітніми потребами; мету і завдання спеціальної педагогіки; структуру спеціальної педагогіки; міждисциплінарні зв'язки спеціальної педагогіки; наукові основи спеціальної педагогіки; історію становлення і розвитку національних систем спеціальної освіти; основи дидактики спеціальної педагогіки; генезис спеціальної педагогіки як науки та практики; сучасний стан та актуальні проблеми навчання,

виховання і розвитку осіб з особливими освітніми потребами; вимоги і положення сучасних нормативно-правових документів, що регламентують питання освіти осіб з особливими освітніми потребами; принципи спеціальної освіти; технології і методи спеціальної освіти; форми організації спеціальної освіти; особливості організації спеціальної освіти для осіб зі складними порушеннями в розвитку.

вміти: здійснювати всебічний критичний аналіз проблем спеціальної педагогіки; презентувати та аргументувати власну позицію щодо шляхів вирішення проблем навчання, виховання і розвитку осіб з особливими потребами; чітко визначати зміст, основні форми та методик корекційно-педагогічної роботи в умовах спеціальної та інклюзивної освіти; розробляти та впроваджувати інноваційні методики і технології корекційно-розвивальної роботи з особами з особливими освітніми потребами; здійснювати діагностико-аналітичну, корекційно-розвивальну, консультативну діяльність з урахуванням особливих освітніх потреб здобувачів; ефективно взаємодіяти з батьками, колегами, іншими фахівцями у процесі психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами на засадах партнерства; визначати ключові проблеми у практиці навчання, виховання й розвитку осіб з особливими потребами.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Теоретичний зміст спеціальної педагогіки

Особливості становлення спеціальної педагогіки в системі наукового знання. Значення спеціальної педагогіки як науки. Мета, предмет та завдання спеціальної педагогіки. Основні напрями та принципи спеціальної педагогіки. Функції спеціальної педагогіки. Структура спеціальної педагогіки.

Методи дослідження у спеціальній педагогіці

Теоретичні та емпіричні методи дослідження. Класифікація порушень дітей з особливими освітніми потребами. Психолого-педагогічна діагностика в спеціальній педагогіці.

Заклади освіти, які надають освітні та корекційні послуги дітям з особливими освітніми потребами

Характеристика державних освітніх структур і закладів, які забезпечують освіту дітей з ООП в Україні. Рівні менеджменту інклюзивної освіти. Аналіз системи надання освітніх послуг дітям з особливими освітніми потребами. Особливості впровадження інклюзивного навчання в Україні, ресурсні можливості спеціальної освіти. Міжвідомче партнерство на інституційному рівні в питаннях допомоги дітям з ООП.

Міжнародне та національне законодавство у сфері надання освітньо-реабілітаційних послуг дітям з особливими освітніми потребами

Міжнародна політика і законодавча база освітньої інтеграції. Основні міжнародні документи у галузі прав людини, міжнародне законодавство у сфері освіти дітей з порушеннями психофізичного розвитку: Конвенція ООН про права дитини, Конвенція ООН про права людей з інвалідністю. Закони України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», «Про охорону дитинства», «Про соціальні послуги», «Про реабілітацію інвалідів в Україні», закон України

«Про освіту», Положення про спеціальні класи у загальноосвітніх навчальних закладах для навчання дітей, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку, Порядок організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти, Положення про спеціальну школу та Положення про навчально-реабілітаційний центр.

Організація корекційно-освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти

Архітектурна доступність, розумне пристосування, універсальний дизайн у сфері освіти, команда психолого-педагогічного супроводу, індивідуальна програма розвитку, індивідуальний навчальний план, асистент вчителя, асистент дитини, адаптація, модифікація, диференційоване навчання, додаткові освітні послуги, індивідуальна програма реабілітації.

Основний зміст дидактики спеціальної педагогіки

Принципи спеціальної освіти. Технології і методи спеціальної освіти. Форми організації спеціальної освіти. Засоби забезпечення корекційно-освітнього процесу в системі спеціальної освіти та інклюзивного навчання. Професійна педагогічна діяльність педагога системи спеціальної освіти та інклюзивного навчання.

Психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями інтелекту та дітей із затримкою психічного розвитку, особливості корекційно-реабілітаційної роботи з ними

Порушення інтелектуального розвитку як соціально-педагогічна проблема. Стереотипи ставлення до дитини з інтелектуальними порушеннями з боку тих, хто її оточує. Ознаки, види і ступені інтелектуальних порушень. Диференціація інтелектуальних порушень та подібних станів. Завдання та психологічні особливості корекційної роботи з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку. Особливості змісту освіти дітей з порушеннями

інтелектуального розвитку. Професійно-трудове навчання як складова корекційно-реабілітаційної роботи з дітьми та підлітками, які мають порушення інтелектуального розвитку. Корекційно-виховна функція трудової діяльності. Працевлаштування та соціальна адаптація осіб з інтелектуальними порушеннями. Поняття «затримка психічного розвитку». Класифікація ЗПР. Специфічні особливості психічного розвитку різних категорій дітей із ЗПР.

Психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями мовлення та особливості корекційно-реабілітаційної роботи з ними

Предмет логопедії, її становлення як інтеграційної галузі знань. Анатомо-фізіологічні механізми мовлення й основні закономірності її розвитку у дітей. Причини та основні види мовленнєвих порушень. Особливості навчального процесу в школах для дітей з порушеннями мовлення; можливості врахування цих особливостей в умовах інклюзивного навчання.

Психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями слуху та особливості корекційно-реабілітаційної роботи з ними

Роль слуху в розвитку дитини. Особливості, властивості та корекція психічних процесів та особистісних якостей дітей з порушеннями слуху. Особливості різних видів діяльності дітей з порушеннями слуху. Комунікативно-мовленнєва діяльність та її значення для особистісного розвитку дитини з порушенням слухової функції. Особливості спілкування жестовою мовою. Жестова мова як один з засобів когнітивної діяльності та соціалізації дитини з порушенням слуху. Психолого-педагогічне обґрунтування змісту навчальної програми для глухих дітей і для дітей зі зниженим слухом. Особливості навчального процесу в школах для дітей з порушеннями слуху; можливості врахування цих особливостей в умовах інклюзивного навчання. Перспективи професійної реабілітації та соціальної адаптації осіб з порушеннями слуху. Етика поводження осіб, якічують, з тими, хто має глибокі порушення слуху.

Психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями зору та особливості корекційно-реабілітаційної роботи з ними

Роль зору в розвитку дитини. Особливості, властивості та корекція психічних процесів та особистісних якостей дітей з порушеннями зору. Психолого-педагогічне обґрунтування змісту освіти в школі для сліпих дітей і школі для дітей зі зниженим зором. Особливості навчального процесу в школах для дітей з порушеннями зору; можливості врахування цих особливостей в умовах інклюзивного навчання. Офтальмогігієнічні умови організації освітнього процесу. Сучасні технічні засоби навчання і соціалізації сліпих. Перспективи професійної реабілітації та соціальної адаптації осіб з порушеннями зору. Етика міжособистісних стосунків зрячих з особами, які мають глибокі порушення зору.

Психолого-педагогічна характеристика дітей з розладами спектру аутизму та особливості корекційно-реабілітаційної роботи з ними

Основні ознаки аутизму. Класифікація розладів спектру аутизму за ступенем тяжкості. Корекційно-виховна робота з аутичними дітьми: встановлення емоційного контакту, розвиток активного й усвідомленого ставлення до світу, просторово-часова організація середовища, вироблення стереотипів поведінки. Психокорекційні технології для дітей з аутизмом: поведінкова терапія, ТЕАССН-програма, холдінг-терапія, групова терапія, метод вибору, комунікативна терапія.

Психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями опорно-рухового апарату та особливості корекційно-реабілітаційної роботи з ними

Характеристика порушень опорно-рухового апарату. Загальні ознаки проявів порушення опорно-рухового апарату. Церебральний параліч як основна причина рухових порушень в дитячому віці. Співвідношення рухового і психічного розвитку дитини. Особливості, властивості та корекція психічних процесів дітей з різними формами ДЦП. Особливості та корекція мотиваційної,

емоційно-вольової і саморегуляторної сфер особистості дитини. Формування характеру дитини з порушеною руховою функцією. Сучасні технічні, ортопедичні та допоміжні засоби розвитку, навчання і соціалізації дітей з церебральними паралічами. Етика поводження здорових людей з особами, які мають середні та тяжкі рухові порушення. Перспективи професійної реабілітації та соціальної адаптації осіб з порушеннями опорно-рухового апарату.

Особливості корекційно-реабілітаційної роботи з дітьми, які мають складні порушення в розвитку

Поняття про складні порушення розвитку. Основні групи дітей зі складними порушеннями. Завдання психолого-педагогічного супроводу розвитку дитини із складними порушеннями розвитку. Психолого-педагогічні основи розвитку й освіти осіб зі складними порушеннями розвитку. Особливості організації корекційно-реабілітаційної роботи для осіб із складними порушеннями розвитку.

Просвітницько-педагогічна робота з батьками дітей з особливими освітніми потребами

Соціально-психологічні проблеми сімей, які виховують дітей з інвалідністю. Реабілітаційна культура та реабілітаційна активність батьків. Просвітницько-педагогічна робота серед батьків. Форми групової та індивідуальної роботи з батьками.

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Кожен екзаменаційний білет містить по три запитання з актуальних проблем спеціальної освіти.

Орієнтовні питання для підготовки до випробування:

1. Анатомо-фізіологічні механізми мовленнєвої діяльності.
2. Визначення та характеристика загального недорозвинення мовлення у дітей.
3. Відмінності інклюзивного та спеціального навчання дітей з особливими освітніми потребами.
4. Внесок українських вчених в теорію і практику спеціальної освіти.
5. Інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами.
6. Історія становлення системи освіти осіб з особливими освітніми потребами в Україні.
7. Комплексна оцінка розвитку дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивно-ресурсному центрі.
8. Моделі сучасних закладів освіти для дітей з особливими освітніми потребами в Україні.
9. Нормативно-правове забезпечення освіти осіб з особливими освітніми потребами в Україні.
10. Обладнання кабінету адаптивно-відновлюваного фізичного виховання у навчально-реабілітаційному центрі.
11. Основні категорії спеціальної педагогіки: діти з особливими освітніми потребами, інклюзивне навчання, спеціальне навчання, корекційно-розвиткова робота.
12. Основні напрями корекційно-розвивальної роботи з дітьми шкільного віку із церебральним паралічем.
13. Особливості використання відеоносіїв, комп'ютерів та телевізорів в організації навчального процесу з дітьми з особливими освітніми потребами.

14. Особливості організації та реалізації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами.
15. Особливості системи освіти осіб з особливими освітніми потребами в Україні.
16. Особливості та закономірності психічного розвитку дитини з особливими освітніми потребами (за нозологіями).
17. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в освітньому процесі.
18. Підходи до навчання дітей з особливими освітніми потребами.
19. Поняття про компенсацію та корекцію психічного розвитку дітей з порушеннями зору.
20. Поняття про принципи навчання.
21. Порушення сенсорних функцій у дітей з церебральним паралічем та їх вплив на розвиток пізнавальних процесів.
22. Принципи навчання дітей з особливими освітніми потребами.
23. Проблема допомоги дітям з особливими освітніми потребами в історії спеціальної педагогіки.
24. Роль Л. С. Виготського у становленні вітчизняної спеціальної психології.
25. Спеціальна педагогіка як наука. Предмет, об'єкт, мета та завдання спеціальної педагогіки.
26. Спеціальне навчання дітей з особливими освітніми потребами.
27. Теорії інтелектуального розвитку дітей з порушеннями слуху.
28. Теоретико-методологічні основи психолого-педагогічної діагностики порушень розвитку у дітей.
29. Формування когнітивних процесів при слуховій сенсорній депривації.
30. Формування навичок аналізу та синтезу звукового складу слова в процесі логопедичної роботи по подоланню помилок на пропуски та перестановки літер.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання вступника за відповідями на питання білету здійснюються за 4-бальною шкалою.

Бали	Критерії оцінювання відповіді на запитання
5	Вступник дав повний, розгорнутий, вичерпний виклад змісту питань білету; продемонстрував вільне володіння понятійно-термінологічним апаратом зі спеціальної педагогіки, виявив широку обізнаність із літературними джерелами з проблем спеціальної освіти, показав уміння аргументувати власну позицію щодо шляхів вирішення проблем спеціальної освіти
4	Вступник дав правильну і вичерпну відповідь на запитання білету, продемонстрував володіння понятійно-термінологічним апаратом зі спеціальної педагогіки; виявив обізнаність із літературними джерелами щодо окремого кола проблем спеціальної освіти (зокрема лише окремих груп дітей з особливими освітніми потребами); продемонстрував уміння аргументувати власну позицію.
3	Вступник дав правильну відповідь на запитання, однак допустив помилки у використанні понятійно-термінологічного апарату зі спеціальної педагогіки, продемонстрував поверхову обізнаність з літературними джерелами щодо окремих проблем навчання і виховання дітей з особливими потребами, допустив помилки під час наведення аргументації чи посилання на літературу, що впливає на логіку та висновки під час відповіді.

2	Вступник дав невичерпну відповідь на запитання білету, допустив значимі помилки при аргументуванні та використанні понятійно-термінологічного апарату спеціальної педагогіки; виявив недостатню обізнаність із літературними джерелами з проблем спеціальної освіти; зміст відповіді демонструє незнання вступником необхідного матеріалу для подальшого проведення наукового дослідження в спеціальній освіті.
----------	---

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Актуальні питання сурдопедагогіки : зб. наукових праць / за ред. Л.І. Фомічової. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. 93 с.
2. Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей : монографія. Київ ; Чернівці : «Букрек», 2018. 296 с.
3. Бондар В. І., Золотоверх В. В. Історія олігофренопедагогіки: підручник. Київ : Знання, 2007. 375 с.
4. Бондар С., Момот Л., Липова Л., Головка М. Перспективні педагогічні технології: навч. посіб. / За ред. С. Бондар. Рівне: Тетіс, 2003. 200 с.
5. Вержиховська О. М. Формування моральних якостей у розумово відсталих молодших школярів у позакласній виховній роботі: монографія. / О.М. Вержиховська. Кам'янець-Подільський: видавець Зволейко Д. Г. 2009. 228 с.
6. Гаврилов О. В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. 308 с.
7. Галецька І. І. Основи нейропсихології: навч. посіб. Львів, 2003.
8. Гребенюк Т.М. Серпутько Г.П. Сенсорне виховання дітей з порушеннями зору: навчально-методичний посібник. Київ, 2019. 207 с.
9. Гребенюк Т.М. Медико-педагогічна корекція зорового сприймання у дошкільників з вадами зору : навч. посіб. / Т. М. Гребенюк, І. О. Сасіна, Ю. В. Тімакова; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. Ін-т корекц. педагогіки та психології. К., 2008. 146 с.
10. Дидактичні основи навчання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку : методичний посібник / укл. Л. О. Прядко, О. О.Фурман. Суми : РВВ СОППО. 2015. 114 с.
11. Енциклопедія освіти / АПН України; голов. ред. В. Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
12. Ілляшенко Т. Д., Обухівська А. Г., Романенко О. В., Скрипка Н. С. Корекція психосоціального розвитку дітей з церебральним паралічем у

реабілітаційному центрі: навчально-методичний посібник. Київ : Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи АПН України, 2003. 155 с.

13. Інклюзивна освіта: теорія і практика : навч.-метод. посібн. / за заг. ред. С.П. Миронової. Кам'янець-Подільськ: Кам'янець-Подільський нац. ун-т імені Івана Огієнка, 2012. 192 с.

14. Інклюзивне навчання дітей з порушеннями зору: монографія / за ред. Синьової Є.П. та Рикова С.О. Київ: Кафедра, 2017. 320 с.

15. Кобильченко В. В. Психологічний супровід дітей дошкільного віку з порушеннями зору: монографія. Полтава : Техсервіс, 2015.

16. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.

17. Конопляста С.Ю., Кисличенко В.А. Логопедичний супровід сім'ї, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення : монографія. Миколаїв: Гліон, 2016.

18. Конопляста С.Ю., Сак Т.В. Логопсихологія: Підручник для вищої школи. За ред. проф. М. К.Шеремет. К., 2013. 294 с.

19. Конопляста С.Ю. Ринолалія від А до Я. Видання друге. Доповнене і перероблене. Київ: Книга – плюс, 2021.

20. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. К. : Рад. шк., 1989. 608 с.

21. Кот М.З. Теорія і методика виховної роботи у допоміжній школі: Матеріали до курсу лекцій. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011.

22. Крет Я. В. Рання діагностика та корекція психомоторики дітей з аутизмом: Монографія. Запоріжжя : З Н У, 2007. 608 с.

23. Крутій К.Л. Методика проведення індивідуальних занять із мовленнєво-пасивними дітьми дошкільного віку. Запоріжжя: ТОВ «ЛПКС Лтд», 2003. 320 с.

24. Кузьмінська Є.О., Герашенко С.І. . . . . Забезпечення наступності у

розвитку мовлення дітей з інтелектуальними порушеннями старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. Improving living standards in a globalized world: opportunities and challenges: monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2021.

25. Лисенкова І. П. Теоретико-методологічні засади розвитку емоційної сфери дітей з когнітивними порушеннями: монографія. Миколаїв : Іліон, 2018.

26. Логопедія: Підручник для вищої школи / За ред. проф. М. К. Шеремет. К.: «Слово», 2017.

27. Макарчук Н. О. Особистісна саморегуляція підлітків з порушенням розумового розвитку: монографія. Київ: Фенікс, 2014.

28. Мартиненко І. В. Особливості комунікативної діяльності дітей старшого дошкільного віку з системними порушеннями мовлення : монографія. Київ: ДІА, 2016. 304 с.

29. Марченко І. С. Спеціальна методика розвитку мовлення (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільників). Київ, 2017.

30. Методика навчання учнів 1-4 класів спеціальної школи: навч. посіб. / за ред. О. В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: Друк-Сервіс, 2011. 312 с.

31. Миронова С.П. Педагогіка інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. 164 с.

32. Миронова С.П. Підготовка вчителів до корекційної роботи в системі освіти дітей з вадами інтелекту : монографія. Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2007. 304 с.

33. Нечипоренко В. В. Системний розвиток навчально-реабілітаційного центру як відкритої інноваційної інституції: монографія. Запоріжжя: Видавництво Хортицького Національного навчально-реабілітаційного багатопрофільного центру, 2013. 512 с.

34. Обухівська А., Ілляшенко Т., Жук Т. Психологу про дітей з особливими потребами у загальноосвітній школі: посібник. Київ: Редакція загальнопедагогічних газет, 2012. 126 с.

35. Огороднійчук З.В. Скрипченко , Долинська Л та інші Загальна психологія Київ: Каравела, 2021.
36. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навч.-метод. посіб. / За заг. ред. М.А. Порошенко та ін. Київ, 2018. 252 с. 30.
37. Освіта дітей з порушеннями слуху: сучасні тенденції та технології : навч.-метод. посіб. / О.М. Таранченко, С.В. Литовченко, О.Ф. Федоренко, В.В. Жук, В.В. Литвинова, В.М. Шевченко. Київ : Вид-во ФОП Симоненко О.І., 2018. 250 с.
38. Освітні технології / За ред. О. М. Пехоти. К.: А. С. К., 2001. 256 с.
39. Основи діагностичної діяльності корекційного педагога в роботі з дітьми з комплексними порушеннями розвитку [Текст]: метод. реком. / О. В. Чеботарьова, І. В. Гладченко, Н. А. Ярмола; Ін-т спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. Київ : Симоненко О. І., 2019. 92 с.
40. Основи спеціальної дидактики / за ред. доктора пед. наук, професора І.Г. Єременка. К.: Рад. школа, 1986. 200 с.
41. Особливості реалізації компетентнісного підходу в освіті дітей з інтелектуальними порушеннями / навчально-методичний посібник /авт.: О. Чеботарьова, Г. Блеч, І. Бобренко, І. Гладченко, О. Мякушко, С.Трикоз, І. Сухіна, Н. Ярмола. За ред.: О. Чеботарьової. К.: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2019. 233 с.
42. Особливості розвитку, виховання та навчання дітей з порушеннями слуху дошкільного віку: наук.-метод. посіб. / За ред. Литовченко С.В. Київ : Педагогічна думка, 2011. 128 с.
43. Островська К.О. Загальні розлади розвитку: проблеми психологічної допомоги. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. 422 с.
44. Островська К.О. Засади комплексної психолого-педагогічної допомоги дітям з аутизмом: монографія. Львів: Тріада плюс, 2012.
45. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ : ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300с.

46. Прохоренко Л. І. Психологія саморегуляції школярів із затримкою психічного розвитку: монографія. Чернівці: Букрек, 2016.
47. Психологія розумово відсталості дитини: підруч. / В.М. Синьов, М.П. Матвєєва, О.П. Хохліна. К.: Знання, 2008. 359 с.
48. Рельєфно-крапкове письмо. Шрифт Л. Брайля: для студентів вищих навчальних закладів. -3-тє вид., перероб. і доп. Київ, 2019. 332 с.
49. Руденко Л. М. Особливості агресивної поведінки розумово відсталих дітей : монографія. Київ: Вид-во Нац. пед. ун-ту імені МП Драгоманова, 2013.
50. Руденко Л.М., Чорненька В.Д., Ліссова З.І Неврологічні основи логопедії. Київ: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2021.
51. Сербова О. В. Психологічні чинники економічної соціалізації дітей з обмеженими фізичними можливостями : монографія. Бердянськ: БДПУ; Київ: Талком, 2015.
52. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Ологофренопедагогіка: підручник. К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. Ч.1. 241 с., Ч.2. 223 с.
53. Синьов В.М. Психолого-педагогічні проблеми дефектології та пенітенціарії. К.: «МП Леся», 2010. 779 с.
54. Синьов В. М., Матвєєва М. П., Хохліна О. П. Психологія розумово відсталості дитини: підручник. Київ: Знання, 2008. 359 с.
55. Синьова Є. П. Особливості розвитку і виховання особистості при глибоких порушеннях зору : монографія. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. 442 с.
56. Синьова Є. П., Федоренко С. В. Тифлопедагогіка: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ, 2009. 325 с.
57. Соботович Є.Ф. Вибрані праці з логопедії / Укл. В. В.Тищенко, Є. Ю. Линдіна. Київ : «Видавничий дім Дмитра Бураго», 2015. 308 с.
58. Соколова Г. Б. Психологічний супровід школярів із синдромом Дауна: монографія. Чернівці: Букрек, 2018.
59. Спеціальна педагогіка: Понятійно-термінологічний словник / за ред. академіка В.І. Бондаря. Луганськ: Альма-матер, 2003 436 с.

60. Стадненко Н. М., Ілляшенко Т. Д., Борщевська Л. В., Обухівська А. Г. Методика діагностики відхилень у розумовому розвитку молодших школярів та страших дошкільників. Кам'янець-Подільський : Вид-во «Абетка», 1998. 144 с.
61. Супрун Д. М. Професійна підготовка психологів в галузі спеціальної освіти: монографія. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017.
62. Супрун М.О. Корекційне виховання учнів допоміжної школи засобами учнівського самоврядування : монографія. Київ : МП «Леся», 2009. 212 с.
63. Таранченко О. М. Розвиток системи освіти осіб з порушеннями слуху в контексті поступу вітчизняної науки та практики: монографія. Київ : О.Т. Ростунов, 2013. 483 с.
64. Тарасун В. Морфофункціональна готовність дітей з особливостями у розвитку до шкільного навчання: діагностика і формування (нейропсихологічний супровід). Київ, 2008. 298 с.
65. Тарасун В. В. Основи теорії і практики логодидактики: підручник для вищих навчальних закладів. К.: «Каравела», 2017. 316 с.
66. Тищенко В.В., Рібцун Ю.В. Як навчити дитину правильно розмовляти: від народження до 5 років: поради батькам. К.: Літера ЛТД, 2006. 128 с.
67. Українська спеціальна педагогіка в персоналіях / За ред. Бондаря В.І, Синьова В.М. Запоріжжя: Вид-во Хортицької національної академії, 2021.
68. Федоренко С.В. Навчання і виховання дітей з порушеннями зору в Україні: історія та сьогодення: монографія / С. В. Федоренко. Запоріжжя: Вид-во Хортицького національного навчально-реабілітаційного багатопрофільного центру, 2012. 306 с.
69. Федорченко Т., Потапова О. Рання профілактика негативних проявів у поведінці дітей. Запоріжжя : Тандем, 2008. 236 с.
70. Хащак О. Креативні шляхи апробації нового змісту корекційної освіти та впровадження здоров'язберігаючих педагогічних технологій. Теорія і практика тифлопедагогіки. Інформаційний бюлетень. 2009. № 3. С. 38-40.
71. Хохліна О. П. Психолого-педагогічні основи корекційної

спрямованості трудового навчання учнів із вадами розумового розвитку. К.: Пед. думка, 2000. 286 с.

72. Хрестоматія з логопедії. Навчальний посібник / за ред. М.К.Шеремет. К.: Вид-во «Книга-плюс», 2019. С. 425-434.

73. Чеботарьова О. В. Індивідуальне навчання дітей із порушеннями опорно-рухового апарату. Київ : «Літо», 2007. 167 с.

74. Чередніченко Н.В. Спеціальна методика початкового навчання української мови. Київ : «Слово», 2012.

75. Чередніченко Н.В. Початковий курс навчання української мови молодших школярів із тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ). Навчально-методичний посібник (курс лекцій). / Н.В. Чередніченко. К. : Видавничий Дім «Слово», 2012. 208 с.

76. Шевцов А. Г. Освітні основи реабілітології: монографія. Київ : МП «Леся», 2009. 483 с.

77. Шевцов А. Г., Романенко О. В., Ханзерук Л. О., Чеботарьова О. В. Сім'я і дитина в умовах інклюзивної освіти. Методичні поради батькам щодо сімейного супроводу навчання дітей з порушеннями функцій опорно-рухового апарату: навч.-метод. посібник заг. наук. ред. А. Г. Шевцова. Київ : Видавничий дім «Слово», 2013. 112 с.

78. Шеремет М.К., Боряк О.В. Неврологічні основи логопедії: навчальний посібник. Суми: ФОП Цьома С.П. 252 с.

79. Шульженко Д. І. Освітньо-психологічна інтеграція (інклюзія) дітей із аутизмом: монографія. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, вид-во Хортицької національної академії, 2017. 444 с.

80. Шульженко Д.І. Основи психологічної корекції аутистичних порушень у дітей: Монографія. К.: Д. М. Кейдун, 2009. 385 с.

81. Шульженко Д.І., Андреєва Н.С. Корекційний розвиток аутичної дитини: (книга для батьків та педагогів). Київ: Д. М. Кейдун, 2011. 344 с.

82. Description of the situation in the partner countries. Ukraine. Accessibility across borders. Standards of information accessibility for people with visual and

hearing impairments. Accessibility Analysis for the Visegrad Group and Eastern Partnership Countries / Collective work edited by Stanislaw Brudnoch, Yuri Voytyuk, Alexander Gorlachev, Anna Afuzova, Yuri Voytyuk, Anna Serputko. Creative Commons (CC BY-NC 4.0), Фонд HumanDoc, 2022.